

LAMAVIMMA

Lama tuo mieleen toimetttömyuden. Mitään ei tehdä, koska on LAMA. Tosiasiassa suomalainen yhteiskunta on muutosvimman kourissa. Hallinnon rakenteita muutetaan valtiokoneistossa, kunnissa, Alkossa; jopa Helsingin yliopistossa on otettu käyttöön uusi hallintomalli ja tehty koko joukko joustavuutta lisääviä päätöksiä. Se, että päätöksiä perustellaan säästöillä, ei tarkoita, että ne vain supistaisivat kuluja mutta eivät muuttaisi mitään sisällöllisesti.

Monet muutokset varmaan ovat järkeviä joltain kannalta. Valtion keskusvirastojen purkamisen vähentää moninkertaista asioiden käsittelyä ja turhaa työtä. Virkamiesten siirtäminen valtion palkkalistoilta valtion työttömyyskortistoon vähentää jonkin budjettimomentin kustannuksia vaikka siirtääkin ne toiselle. Vähennyspäätöksen tekijä saa siitä sulan hattuunsa ja ehkä vähentää samalla uhkaa tulla itse vähennetyksi.

Tuottavuuden retoriikasta on siirrytty säästön retoriikkaan. Säästökampanja siirtää valtaa ”ylöspäin” eli niiltä, joiden toiminta on organisaatioiden olemassaolon perusta, hallinnolle ja säästöpäätösten tekijöille. Jon Larson, amerikkalainen monetarismin kriitikko, joka vuonna 1989 ennusti meidän pankkikriisimme vain muutamia kuukausia ennen kuin ensimmäiset kouripommit alkoivat räjähdellä, sanoisi, että valtaa siirtyy tuottajilta saalistajille. Siis niiltä, jotka tekevät työtä, niille, jotka kontrolloivat rahan käyttöä. Tuottajathan yleensä aina kuluttavat jotakin voidakseen

tuottaa, ja siinä on silloin säästämisen paikka.

Valtionhallinnossa näyttää vallitsevan kiire, lamavimma. On kuin odotettaisiin jotakin käännettä, ilmapiirin muutosta, jonka jälkeen säästäminen ei enää riitäkään perusteluksi. Matti Virtasen (tämän meidän Mattimme) ennustus, että muutos alkaa marraskuussa, on ainakin sikäli todentuntuinen, että monia uudistuksia esimerkiksi koululaitoksessa on päätetty viedä loppuun tänä syksynä, ikään kuin kaiken varalta. (Opetusministerit tosin taas mokaivat, eikä opetushallituksen organisaatiomuutosta toteutettukaan jo kesällä sovitulla tavalla. Tämä tuskin kuitenkaan on muutoksen alun merkki.) Samoin alkoholijärjestelmämme on kiirehditty remontiin jo ennen varsinaisten muutostarpeiden voimaantuloa.

Näillä muuten erilaisilla uudistuksilla on säästöperustelun lisäksi yksi yhteinen piirre, se tunnettu holhoamisen vastustaminen. Keskusvirastojen purkamisen, kuntien valtionosuusjärjestelmä ja Alkon supistaminen tähtäävät kaikki siihen, että päätösvalta siirtyisi alemmas. Mutta kun samalla säästetään, vaikutukset saattavat olla outoja. Kunnat eivät pystykään tarjoamaan vaihtoehtoisia palveluja asiakkaiden valittaviksi, koulut eivät kykene järjestämään niitä valinnan ja erikoistumisen mahdollisuuksia, joihin holhoamisen vastustamisella pyritään. Eikä Alkon myymälästä löydykään kaikkialla yhtä hyvää tuotevalikoimaa. Valta ei siirry asiakkaille eikä edes palvelujen tuottajille, vaikka sitä valtakun-

nan keskushallinnosta vähennetäänkin.

Suomalaisen yhteiskunnan rakentaminen on perustunut ajatukseen kansallisesta yhtenäisyydestä. Kansalaisten asema kaikissa väestöryhmissä ja valtakunnan osissa on ollut yhtäläinen. Yhtenäiseen kansalliseen identiteettiin on pyritty keskusjohtoisella koululaitoksella, yleisradiolla, kansankirkolla, tulosopimuksilla sekä sosiaali- ja terveystalveilla. Tämä on ollut nopean teollistumisen ja hyvinvoinnin kasvun, modernisaation edellytys. Niin sanottu universalismi, kansalaisten samanlainen kohtelu, on pohjoismaisen hyvinvointivaltion tunnusmerkki.

Monien mielestä keskusjohtoisuus edustaa nyt holhoamista ja byrokratiaa, stalinistista hallintoa, josta on päästävä eroon. Pääsimmehän eroon Neuvostoliitostakin. Lama ja säästöjen retoriikka tarjoavat siihen hyvän tilaisuuden.

Pohjoismaisen hyvinvointimallin ohella voisi puhua itäeurooppalaisesta postmoder-

nismista. Neuvostoliitossa ja sen vaikutuspiirissä modernisaatio, siis teollistuminen ja siihen liittyvä kaupunkilainen elämäntapa, toteutettiin keskusjohtoisesti. Ainakin yritettiin. Nyt valtiotalous on menetännyt uskottavuutensa, ja samaa tietä menevät monissa Itä-Euroopan maissa myös tasa-arvo, universalismi ja muut modernin hyvinvointivaltion ihanteet; jopa kansallisuus arvioidaan uudelleen. Ennen kuin moderni yhteiskunta on edes ehtinyt toteutua, siirrytään postmoderniin markkinoiden, valinnan, eriarvoisuuden ja epäjohtomukaisuuden aikaan.

Suomalainen lamavimma ilmentää samaa postmodernia itäeurooppalaisuutta. Alkoholi-asioissa se pistää oikein silmään. Jaksamme juhlia vanhaa itäeurooppalaista viinapäätämme, yhdistämme siihen kaikenlaiset todelliset ja kuvitellut mannermaisuuDET ja vastustamme modernia holhoamista. Lamatouhua seurattessa tuntuu usein siltä, että olemme kaikki humalassa.